

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Навчально-науковий інститут права
Кафедра інтелектуальної власності та інформаційного права

«До захисту у ЕК допустити»

Завідувач кафедри інтелектуальної власності
та інформаційного права
д.ю.н., доц. Кодинець А.О.

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему :

**Інтелектуальна власність у будівельній галузі :
проблеми та перспективи розвитку**

студентки 2 року навчання ОР «Магістр»,

1 групи

ОП «Інтелектуальна власність»

спеціальність: 081 «Право»

денної форми навчання

Крисак Катрини Олексіївни

Науковий керівник:

к.ю.н, доц. Кронда Ольга Юріївна

Рецензент:

д.ю.н., доц. Кодинець А.О.

Київ – 2022

ЗМІСТ

МАГІСТЕРСЬКЕ ЗАВДАННЯ.....	3
КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН.....	4
АНОТАЦІЯ.....	6
ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ I. Загальні засади правової охорони ІВ у сфері будівництва.....	12
1.1. Концептуальні підходи до охорони прав ІВ у сфері будівництва...12	
1.2. Вітчизняний досвід врегулювання правовідносин щодо забезпечення прав ІВ у будівельній галузі.....17	
1.3. Підходи до забезпечення прав ІВ на об'єкти будівництва : досвід та практика ЄС.....21	
РОЗДІЛ II. Правова природа правовідносин у сфері будівництва через призму права ІВ.....	26
2.1. Компаративне порівняння законодавчого забезпечення прав ІВ на об'єкти будівництва у праві ЄС та України.....26	
2.2. Правові колізії регулювання відносин щодо захисту права ІВ у сфері будівництва в Україні.....32	
РОЗДІЛ III. Систематизація європейської практики щодо охорони прав ІВ у будівельній галузі.....	35
3.1. Способи захисту прав ІВ на об'єкти будівництва з точки зору західних теоретично-концептуальних підходів.....35	
3.2. Перспективи вибіркової інкорпорації профільного законодавства країн-членів ЄС щодо охорони прав ІВ у сфері будівництва у вітчизняне правове поле.....40	
ВИСНОВКИ.....	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	45

ЗАТВЕРДЖЕНО:

Науковий керівник:

к.ю.н., доц. Кронда Ольга Юріївна

«_____» _____ 2022 року

МАГІСТЕРСЬКЕ ЗАВДАННЯ

Крисак Катрини Олексіївни, студентки 2 курсу магістратури, денної форми навчання, за спеціальністю «Право», ОНП «Інтелектуальна власність», спеціалізація «Правова охорона і захист прав інтелектуальної власності»

- 1. Тема роботи:** «Інтелектуальна власність у будівельній галузі : проблеми та перспективи розвитку».
- 2. Термін здачі роботи керівнику для підготовки відгуку:** 7 травня 2022 року.
- 3. Робота виконується на базі:** Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
- 4. Теоретичне завдання:** аналіз спеціальної юридичної наукової літератури, законодавства України, дослідження досвіду зарубіжних країн та засадничих критеріїв правової охорони об'єктів інтелектуальної власності в сфері будівництва.
- 5. Практичне завдання:** аналіз нормативно-правових та науково-теоретичних концепцій щодо забезпечення прав ІВ на завершенні об'єкти будівництва; дослідження тенденцій судової практики країн ЄС; розробка можливих шляхів інкорпорації концепцій європейського права щодо охорони об'єктів будівництва до законодавства України.
- 6. Сфера застосування результатів роботи:** наукова діяльність, навчальний процес, правотворчість, правозастосовна діяльність.
- 7. Завдання вручено студенту:** 14 жовтня 2021 року.

ЗАТВЕРДЖЕНО:

Науковий керівник:

к.ю.н., доц. Кронда Ольга Юріївна

“ _____ ” _____ 2022 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Крисак Катрини Олексіївни, студентки 2 курсу магістратури, денної форми навчання, за спеціальністю «Право», ОНП «Інтелектуальна власність», спеціалізація «Правова охорона і захист прав інтелектуальної власності»

Тема роботи: «Інтелектуальна власність у будівельній галузі : проблеми та перспективи розвитку».

№	Види робіт	План	Фактично
1.	Підбір наукової літератури та нормативних актів за темою роботи.	01.11.2021	10.11.2021
2.	Розробка плану роботи та його погодження.	15.11.2021	12.12.2021
3.	Підготовка вступу та першого розділу роботи та подання його на перевірку керівнику.	15.01.2022	10.04.2022
4.	Доопрацювання роботи на підставі зауважень керівника. Написання анотацій.	15.02.2022	17.04.2022
5.	Підготовка другого та третього розділу роботи та	15.03.2022	25.04.2022

	подання його на перевірку керівнику.		
6.	Написання висновків, додатків, списку використаних джерел.	28.04.2022	03.05.2022
7.	Підготовка остаточного варіанту роботи та її технічне оформлення.	06.05.2022	06.05.2022
8.	Здача роботи керівнику для підготовки відгуку.	07.05.2022	07.05.2022
9.	Подання роботи на кафедру.	09.05.2022	09.05.2022

Студентка:

Крисак Катрина Олексіївна

АНОТАЦІЯ

Крисак Катрина Олексіївна. Інтелектуальна власність у будівельній галузі : проблеми та перспективи розвитку. Магістерська робота. Кафедра інтелектуальної власності та інформаційного права Навчально-наукового інституту права імені Тараса Шевченка.

У роботі здійснюється аналіз права інтелектуальної власності в сфері будівництва в Україні та країнах-членах ЄС, США і Канаді. Виокремлено нормативно-правові та науково-теоретичні концепції щодо забезпечення прав ІВ на завершені об'єкти будівництва. Здійснено компаративне порівняння законодавчого забезпечення прав ІВ на об'єкти будівництва у праві ЄС та України. Розглядаються правові колізії регулювання відносин щодо захисту права ІВ у сфері будівництва в Україні. Проаналізовано перспективи та шляхи здійснення вибіркової інкорпорації концепцій європейського права щодо охорони прав на об'єкти будівництва до законодавства України.

Ключові слова: твір архітектури, дизайн, інтелектуальна власність, законодавство, майнові права суб'єкта авторського права на твір архітектури, «свобода панорами».

ABSTRACT

Krysak Katryna Oleksiivna. Intellectual property in the construction industry: problems and prospects for development. Master's thesis. Department of Intellectual Property and Information Law of Educational and Scientific Institute of Law of Taras Shevchenko University of Kyiv.

The thesis is carries out the analysis of the intellectual property rights in the field of construction in Ukraine and EU member states, the United States and Canada. The normative-legal and scientific-theoretical concepts on ensuring the rights of IP for completed construction projects are singled out. A comparative comparison of the legislative provision of IP rights to construction sites in EU and Ukrainian law has been made. Legal conflicts of regulation of relations on protection of IP rights in the field of construction in Ukraine are considered. Prospects and ways of selective incorporation

of concepts of European law on protection of rights to construction objects into the legislation of Ukraine are analyzed.

Key words: the work of architecture, design, intellectual property, legislation, the property rights of the subject of copyright in the work of architecture, "freedom of panorama".

ÖZ

Kryszak Katryna Oleksiivna. İnşaat sektöründe fikri mülkiyet: kalkınma için sorunlar ve beklentiler. Yüksek lisans tezi. Kiyiv Milli Taras Shevchenko Üniversitesinin Eğitim ve Bilim Hukuk Enstitüsünün Fikri Mülkiyet ve Bilgi Hukuku Bölümü.

Tez, Ukrayna ve AB üye ülkeleri, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'da inşaat alanındaki fikri mülkiyet haklarının analizini yapmaktadır. Tamamlanan inşaat projeleri için fikri mülkiyet haklarının sağlanmasına ilişkin normatif-hukuki ve bilimsel-teorik kavramlar vurgulanmıştır. AB ve Ukrayna yasalarında şantiyelere yönelik fikri mülkiyet haklarının yasal hükmünün karşılaştırmalı bir karşılaştırması yapılmıştır. Ukrayna'da inşaat alanında fikri mülkiyet haklarının korunmasına ilişkin ilişkilerin düzenlenmesine ilişkin yasal ihtilaflar dikkate alınmaktadır. İnşaat nesnelere haklarının korunmasına ilişkin Avrupa hukuku kavramlarının Ukrayna mevzuatına seçici olarak dahil edilmesinin olasılıkları ve yolları analiz edilmektedir.

Anahtar kelimeler: mimarlık eseri, tasarım, fikri mülkiyet, mevzuat, mimarlık eserinde telif konusunun mülkiyet hakları, "panoramik özgürlük".

ВСТУП

Актуальність теми. Галузь будівництва є підсистемною щодо права інтелектуальної власності (далі — право ІВ). Виокремлення засадничих положень нормативного регулювання за правом України та законодавством держав-членів Європейського Союзу (далі — ЄС) є основоположним інструментарієм повноцінного, багатостороннього та логічно впорядкованого наукового дослідження.

Для цілей наукової роботи доцільно дослідити загальні засади правової охорони ІВ будівельної галузі. Цим передбачено виокремлення концептуальних поглядів щодо охорони прав ІВ у сфері будівництва (теоретико-доктринальний та реально-виконавчий рівні); вітчизняного бачення щодо врегулювання будівельно-інтелектуальної кореляції та похідних колізій; євроатлантичної практики охорони інтелектуальної праці під час виконання проєктно-розробницьких та архітектурно-планових концептів будівництва (виключно — через призму країн ЄС).

Водночас, застосовним вбачаємо проведення аналізу впливу права ІВ на галузеве форматування відносин у сфері будівництва. Для цілей зазначеної частини роботи необхідно порівняти юридико-правову техніку (підходи щодо охорони права ІВ в Україні та ЄС), із акцентом на вітчизняних неузгодженостях законодавства із подальшими пропозиціями щодо їх нівелювання.

Вважаємо за необхідне акцентувати увагу на практиці ЄС щодо врегулювання правовідносин у сфері будівництва за інтелектуально-правовими стандартами. Актуальним є визначення теоретико-практичних способів захисту прав ІВ під час виконання дослідно-конструкторських робіт за замовленням приватних компаній, державних установ та фізичних осіб-підприємців. Окрім того, виділяється проблематика рецепції нормативно-догматичних підходів щодо охорони прав на об'єкти будівництва у кооперації із галузевою проблематикою законодавства України.

Мета роботи полягає у визначенні та дослідженні процесно-процедурних (з точки зору стилістики надання правової охорони об'єктам архітектурної

творчості та авторам-розробникам таких будівель / споруд відповідно до норм національного законодавства в Україні, ЄС, США, Великобританії та інших розвинених країнах світу) підходів щодо місця права ІВ у галузі будівництва.

Процес реалізації зазначеної мети потребує вирішення нижченаведених завдань :

- виокремлення нормативно-правових та науково-теоретичних концепцій щодо забезпечення прав ІВ на завершені об'єкти будівництва;
- здійснення ситуативно-контекстного порівняння правових елементів охорони ІВ у будівельній галузі;
- дослідження засадничих критеріїв правової охорони об'єктів будівництва як результатів інтелектуальної праці індивіда;
- здійснення оцінки рівня нормативного забезпечення прав ІВ у сфері будівництва шляхом вибіркового порівняння галузевих правових систем в Україні та країнах-членах ЄС;
- здійснення вибіркової інкорпорації концепцій європейського права щодо охорони прав на об'єкти будівництва через призму права ІВ із пропозицією органічної систематизації зазначених підходів до законодавства України.

Об'єктом дослідження є практично-прикладна проблематика визначення місця права ІВ у галузі будівництва із виокремленням подальших перспектив розвитку зазначеної концепції.

Предмет дослідження — формування концептуальних положень щодо визначення ролі права ІВ у забезпеченні «нормативної схоронності» будівельних проєктів як інтелектуально-стратегічного активу.

Методи дослідження. Складність та специфіка досліджуваної проблематики зумовила необхідність використання конкретного методологічного інструментарію : загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, що спираються на діалектичні принципи об'єктивності та послідовності, обґрунтованості та всебічності, логічності й критичності.

Аспекти визначення правової природи об'єктів будівництва як складової права ІВ та визначення концептів їх правової охорони за законодавством України та країн Європи зумовили використання компаративного методу.

Описовий (монографічний) метод дав змогу висвітлити принципи особливості нормативного забезпечення прав ІВ на об'єкти будівництва із виокремлення відповідної проблематики — відповідно до законодавства України, ЄС та США.

Структурно-функціональний метод дозволив розкрити провідні чинники, фактори та складові формування концептів охорони прав ІВ на будівельні споруди та надання суміжних (пов'язаних) послуг із визначенням контекстних підходів щодо їх вдосконалення відповідно до законодавства провідних держав Європи та світу.

Сукупність системних та аналітичних методів стали основою для створення та наукового обґрунтування комплексної моделі правової охорони будівельних об'єктів як складових підсистеми права ІВ із визначенням сильних та слабких сторін правового забезпечення дослідно-проектних робіт за законодавством України та міжнародно-правовими нормативно-теоретичними концептами.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у авторському окресленні проблематики колізій вітчизняного законодавства у сфері ІВ щодо охорони прав на об'єкти будівництва.

Здійснено порівняльно-правовий аналіз статусу будівельної галузі як підсистеми права ІВ із проведенням компаративно-предметного порівняння між правом України та правом країн-членів ЄС. Зокрема,

вперше

- виокремлено авторські підходи щодо пріоритетного вдосконалення вітчизняного законодавства у сфері ІВ як засобу забезпечення прав на проектно-розробницькі послуги за «західною констатною» — євроатлантичним досвідом країни Європи та розвинених країн світу (США, Канада тощо).

Практичне значення одержаних результатів. Використання вищезазначених методико-практичних розробок сприяє всебічному та ґрунтовному дослідженню специфічних ознак правової охорони прав ІВ у будівельній галузі.

Дослідження проводить аналітику способів покращення вітчизняного нормативного регулювання у сфері будівництва посередництвом виокремлення інноваційних правоохоронних підходів країн Європи та розвинених країн світу.

Крім цього, логічним є виокремлення теоретико-доктринальної складової дослідження розробницько-проектної проблематики як запоруки ефективного аналітико-правового дослідження процесу будівництва як складової права ІВ.

Особистий внесок здобувача. Робота є самостійно виконаною науковою працею. Всі сформульовані в ній висновки, положення та пропозиції ґрунтуються на особистих дослідженнях та ідеях наукових публікацій згідно даної тематики.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, логічно об'єднаних у сім підрозділів, загальних висновків, списку використаних джерел та літератури. Загальний обсяг роботи складає 45 сторінок, з них основного тексту — 40 сторінок. Список використаних джерел та літератури налічує 38 найменувань.

РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ІВ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА

1.1. Концептуальні підходи до охорони прав ІВ у сфері будівництва

Інтелектуальна власність сьогодні — цінний архітектурно-будівельний актив. Юристи порталу Lexology С. Бек-Уотт та К. Лоурікс вважають природу архітектурного твору «нюансовою», що не дозволяє ототожнювати процеси правової охорони будівельних об'єктів із патентами, промисловими зразками, комерційними таємницями та торговельними марками¹.

В свою чергу, «рамковою країною» з точки зору правової охорони ІВ під час створення архітектурних об'єктів вищезгадані автори вважають Канаду. Закон Про авторське право (Copyright Act) захищає роботи, задіяні в архітектурних проєктах, а саме : комерційні будівлі, однорядні та рядні будинки, проєктування та планування магазину, фасад магазину, дизайн інтер'єру, телекомунікаційна вежа, залізнична вантажна платформа, тенісний корт, сквош-центри та «оазиси» (місця озеленення). Типове рішення Суду Канади (Canadian Court) визнає сталеву конструкцію Громадського центру в м. Оттава (Civic Centre in Ottawa) об'єктом авторського права.

Зазначимо, що захист прав інтелектуальної власності на об'єкти будівництва в Канаді також поширюється на архітектурні плани та креслення; моделі інформаційного моделювання будівель (BIM — building information modelling); комп'ютерні програми для створення архітектурних робіт. За певних умов, правову охорону може бути надано «іноземним» (закордонним) архітектурним роботам.

Англо-американська правова сім'я є досконалою з точки зору правового забезпечення об'єктів будівництва та, зокрема, їх автора як «творця інтелектуального продукту». Американець Р. Стім наголошує, що у США,

¹ Beck – Watt, S., Lovricks, C. Intellectual Property & Architecture - Copyright Protection in Focus : Marks & Clerk, 09.10.2020 // Режим доступу : <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=c9e76b62-3348-4e6b-bc8a-8181d620505f>

відповідно до Закону Про авторське право 1976 р. та Глави 17 Кодексу США, що востаннє оновлювався у 2016 р. (Copyright Act 1976, Title 17 of the U. S. Code, last updated 2016), автор виступає першочерговим власником прав ІВ на будівельну споруду як «твір». Винятком є створення проєкту за цивільно-правовою угодою, або за замовленням роботодавця — тоді останній вважатиметься першочерговим володільцем прав на результати роботи. Зазначений підхід кореспондує статті 1 Розділу VII Конституції США (U. S. Constitution), що відносить до обов'язків Конгресу «сприяння прогресу науки та корисного мистецтва, забезпечення виключного права авторів та винахідників на твори та відкриття»².

Варто згадати аспекти співвідношення архітектурних праць як об'єктів авторського права та торговельних марок (далі — ТМ) за правовими звичаями США. На переконання Ж. Піла, ототожнення будівлі із ТМ пов'язується із її відмітністю; здатністю представляти бренд (асоціюватися із реалізацією певних продуктів або послуг); використанням з комерційною метою (задля отримання прибутку); рекламуванням певних товарів або послуг (кожна забудова має «спеціальне призначення»)³.

Виокремлюючи особливості статусу архітектурного планування як підсистеми права ІВ у США, дослідниця Д. Е. Бошу перелічила об'єкти, на які поширюються правозахисні інструментарії : тривімірні конструкції, призначені для публічного користування (включно із формою, композицією та просторовим розташуванням); будівельно-архітектурні розробки (індивідуальні та унікальні). До архітектурно-будівельних розробок, на які право ІВ за законодавством США не поширюється, авторка відносить мости, пересувні (мобільні) будинки; вело- та бігові доріжки; човни; дамби; транспортні засоби для відпочинку; проєкти конфігурації приміщень; конструкції вікон, дверей та інших будівельних компонентів. Найчастіше, архітектор отримує правову охорону власного

² Elias, S., Stim, R. Patent, Copyright & Trademark: An Intellectual Property Desk Reference : Nolo Press, 2003. — p. 335.

³ Dreyfuss, R. C., Pila, J. The Oxford Handbook Of Intellectual Property Law : Oxford University Press, 2018. — p. 453.

«інтелектуально-творчого» продукту на строк у 70 років (індивідуальне виконання, не за договором найму — «not for hire»)⁴.

При цьому, для архітектурних робіт автором виступає архітектор планів як особа, що відповідає за вираження ідей, котрі «породжують тривимірний об'єкт». Будівельники вважаються авторами об'єкту права ІВ рідше. Однак, їх може бути залучено до розробок у якості «автора окремого завдання» або «завдання спільного авторства» — об'єкта будівництва / архітектури, створеного спільною роботою двох або більше розробників із однаковим творчо-інтелектуальним внеском кожного з них.

Необхідно провести розмежування між поняттями «власник будівлі» та «особа, що має авторське право на будівлю / споруду». Так, відповідно до звичаєво-правових концепцій США, забудовник споруди може володіти копією планів (креслень) певного архітектурного об'єкта, не будучи наділений правом автора на нього. На думку С. Джонсона, будівельнику (виконавцю) роботи найчастіше необхідно отримувати ліцензію (дозвіл) від архітектора (автора) проєкту на копіювання його креслень або створення копій будівель / будинків тощо⁵.

Надалі пропонуємо розглянути концепцію охорони прав ІВ у сфері будівництва та архітектури ЄС.

Колізійність законодавства щодо охорони об'єктів будівництва та архітектури на рівні ЄС як об'єднання держав полягає у відсутності профільного нормативно-правового акту. Офіційний веб-сайт Європейського Союзу (Official Website of the European Union) пропонує застосовувати до об'єктів архітектури положення про захист промислових зразків (design protection). Цим охоплюється правова охорона лише зовнішнього вигляду споруди / будівлі (повністю або частково) як інтелектуального продукту. Охорона права ІВ за таких умов

⁴ Bouchoux, D. E. Intellectual Property: The Law of Trademarks, Copyrights, Patents, and Trade Secrets : Cengage Learning, 2012. — p. 243.

⁵ Johnson, S. The Economist Guide to Intellectual Property : Economist Group, 2015. — p. 124

розповсюджується на лінії, контури, кольори, форми, текстури та / або матеріали архітектурного об'єкта⁶.

Наприклад, у Швейцарії Закон Про авторське право 1992 р. (Swiss Federal Copyright Act of 1992 / Federal Act on Copyright and Related Rights 1992) визначає порушенням авторського права на об'єкт архітектури повне або часткове копіювання інноваційних та унікальних елементів споруди / будівлі. Крім цього, порушенням вважається відтворення значної частини архітектурного рішення та кольорової гами. На додаток, використання наявного (дійсного) архітектурного плану для підготовки та планування видозміненого, але концептуально схожого архітектурного рішення також буде вважатися порушенням права ІВ⁷.

Водночас, Законом Про авторське право Швейцарії встановлено перелік дій (винятків), що не порушують авторське право на об'єкт архітектури : фотографування архітектурної споруди; відеозйомка будівлі; створення креслення, якщо воно є автентичним архітектурним рішенням або планом. Однак, комерційне використання зазначених фото/відеоматеріалів за певних умов нестиме загрозу можливого звернення щодо порушення прав ІВ автором відповідного інтелектуального результату (проекту будівлі / споруди).

Вважаємо комплексним та новаторським підхід Великобританії щодо охорони прав ІВ на об'єкти будівництва. За Законом Про авторські права, зразки та патенти 1988 року (Copyright, Designs and Patents Act 1988), архітектор отримує окремі права — моральні (право особи на «тотожність» його імені із будівельною спорудою; право контролювати «цілісність» об'єкта архітектури (захист від спотворень та фрагментарних обробок), підтримуючи презумпцію забезпечення авторства; виключне право забороняти використання напрацювань щодо архітектурного об'єкта). Іншим аспектом порушення «морального права

⁶ Design Protection : an official website of the EU // Режим доступу : https://europa.eu/youreurope/business/running-business/intellectual-property/design-protection/index_en.htm

⁷ Federal Act on Copyright and Related Rights 1992, version from 01.01.2022 (Copyright Act, CopA) : Fedlex — The Publication Platform for Federal Law, Federal Assembly of the Swiss Confederation // Режим доступу : https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1993/1798_1798_1798/en

автора» вважається зміна планів ремонту без згоди архітектора (дизайнера) — у випадку, якщо порушується цілісність роботи та наявна «шкода репутації архітектора»⁸.

Британська доктрина добросовісного використання («fair use») пропонує кілька архітектурно-виробничих новацій з точки зору права ІВ. Наприклад, дозволяється обрати «корисні підходи» із існуючих робіт, надалі створюючи нову роботу із відповідними змінами, доповненнями та покращеннями. Водночас, порушенням не вважається створення, публікація або демонстрація картин / фотографій / малюнків / гравюр архітектурного рішення, як-от будівля чи споруда (іменується «свободою панорами» — «freedom of panorama»). Такі об'єкти ІВ може бути включено до кінофільму або документальної витримки за умови їх розташування у громадському місці / приміщенні та доступу до них широкої громадськості («general public»).

Відмітимо, що реалізація прав особи-автора архітектурного рішення відбувається за принципом «доступності з моменту появи твору». Виникає неоднозначність щодо часового визначення обсягу правової охорони : так, за К. Хауелл, «появою архітектурного твору» можна вважати як виконання ескізу / креслення / плану, так і безпосереднє створення такого об'єкта архітектури будівельними групами. У будь-якому випадку, обов'язкова реєстрація новітньої архітектурної концепції допомагає їй автору забезпечити власні права на будівельний сегмент як об'єкт права ІВ⁹.

На думку автора Л. Воудхауса, засобами правового захисту (remedies) щодо архітектурних робіт у Великобританії виступає заборона на будівництво будівлі чи споруди (за умови, що її створення або проектування не розпочалося до звернення за захистом порушеного права), відшкодування збитків та

⁸ Copyright, Designs and Patents Act 1988 : Legislation UK (Public General Acts) // Режим доступу : <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/48/contents>

⁹ Farrand, B., Howell, C. Intellectual Property Law : Pearson, 2017. — p. 126-132.

притягнення до кримінальної відповідальності (criminal prosecution) за незаконне використання проектно-розробницьких напрацювань¹⁰.

З цього ми можемо зробити висновок, що канадська, англо-американська та європейська концепції охорони прав ІВ і сфері будівництва дещо відрізняються. В канадській концепції об'єкти будівництва ототожнюються з об'єктами авторського права, в англо-американській – з об'єктами авторського права та торгівельними марками, а в європейській – з об'єктами авторського права та промисловими зразками.

1.2. Вітчизняний досвід врегулювання правовідносин щодо забезпечення прав ІВ у будівельній галузі.

Маємо зазначити, що проблематика зв'язку між інтелектуальною власністю та архітектурно-будівельними розробками в Україні на часі є недостатньо дослідженою.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. — у редакції від 05.01.2022 р. (далі — Закон № 3792-ХІІ), твором архітектури варто вважати мистецьке (компетентне) спорудження будівельно-ландшафтних утворень (як-от креслення, ескізи, моделі, будівельні об'єкти, паркові зони, планування населених пунктів). В свою чергу, стаття 3 Закону № 3792-ХІІ передбачає презумпцію поширення дії зазначеного нормативного акту на твори архітектурно-скульптурні розробки із місцезнаходженням в Україні. Стаття 8 Закону № 3792-ХІІ відносить архітектурні твори та ілюстрації до об'єктів авторського права. У статті 12 Закону № 3792-ХІІ твори архітектури віднесено до «матеріальних об'єктів права ІВ, у яких втілено твір». Стаття 15 Закону № 3792-ХІІ визначає використання творів архітектурного мистецтва виключним майновим правом автора. Водночас, стаття 25 Закону № 3792-ХІІ передбачає опцію вільного відтворення

¹⁰ Fazio, M., Moffett, M., Wodehouse, L. Buildings Across Time: An Introduction to World Architecture : McGraw — Hill Education, 2018. — p. 435.

архітектурних творів (форма вираження — будівлі та споруди) для особистих потреб — виключно за умови виплати авторської винагороди¹¹.

На думку О. Новицького, монументальна архітектура та глобальні проєктно-розробницькі ініціативи зазнають глобалізаційних змін. Так, для України стає популярною реєстрація архітектурних об'єктів як ТМ, автори будівельних ескізів отримують відповідний обсяг нематеріальних прав; матеріальними правами наділяються забудовники (виконавці послуг) та компанії / особи – інвестори. Автор також відмічає інноваційний потенціал захисту прав ІВ під час проєктно-архітектурних робіт¹².

Одночасно, М. Паладій пропонує виділяти захист прав ІВ не лише на об'єкт архітектурно-інтелектуальної розробки, але й на будівельні конструкції та інструменти. Останні, на думку вченого, мають статус корисної моделі або наділені винахідницьким рівнем за умови їх «технологізації». Пристрої та інструменти автор вважає «побічними елементами втілення кінцевого плану автора-архітектора» щодо принципових концептів будівлі / споруди¹³.

Законодавче регулювання охорони прав ІВ у будівництві додатково здійснюється посередництвом чинного наразі документу Міністерства економіки України — Рекомендацій щодо забезпечення правомірності створення та використання творів архітектури (далі — Рекомендації або Документ)¹⁴. Нормативна директива є дотичною до положень Цивільного кодексу України №

¹¹ Закон України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. (ред. від 05.01.2022 р.) // Відомості Верховної Ради // Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>

¹² Новицький А. Інтелектуальна власність в будівництві : СНАУ, м. Суми // Режим доступу : <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/2793/novyckyynintelektualnavlasnistvbudivnyctvi.pdf>

¹³ Інтелектуальна власність як джерело якісного розвитку. Загальний огляд для малих та середніх підприємств / За редакцією М.В. Паладія. К.: ДП«Укрбанквідав» – с. 128.

¹⁴ Мінекономіки : Рекомендації щодо забезпечення правомірності створення та використання творів архітектури // Офіційний веб-сайт Міністерства економіки України // Режим доступу : <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=b2fa2348-98d5-4ba5-8c6e-7963432eaff7&title=RekomendatsiiSchodoZabezpechenniaPravomirnostiStvorenniaTaVikoristanniATvorivArkhitekturi>

435-IV від 16.01.2003 (далі — ЦК; ред. від 17.03.2022 р.), раніше згаданого Закону № 3792-XII від 23.12.1993 р. (ред. від. 05.01.2022 р.), Закону України «Про архітектурну діяльність» № 687-XIV від 20.05.1999 р. (далі — Закон № 687-XIV; ред. від 24.07.2021 р.) тощо та пропонується до використання авторам / співавторам архітектурно-розробницьких рішень.

Рекомендаціями проведено паралель між архітектурним рішенням (інженерно-інтер'єрний задум) та архітектурним твором (завершена робота будівельно-ландшафтного мистецтва).

У Документі згадується перелік архітектурних робіт, що підлягають охороні (проектно-документаційна діяльність та створений об'єкт будівництва). Презюмується, що право автора на архітектурне рішення виникає з моменту його проектування та не залежить від його завершеності. Здійснено відсилку до ст. 14-15 Закону № 3792-XII щодо особистих немайнових (визнання авторства; право на анонімність; право на псевдонім; право на збереження цілісності твору та недопущення його концептуальних змін / посягань на нього, що є гіпотетичною шкодою честі автора та несе репутаційні ризики) та майнових прав автора-розробника архітектурного твору (власне використання, дозвіл на використання або заборона неправомірного використання твору).

Рекомендаціями визначено види та підстави юридичної відповідальності за порушення прав архітектора-розробника на об'єкт будівництва. Згадується ст. 51 Закону № 3792-XII (цивільна, кримінальна та адміністративна відповідальність як елемент захисту майнових та немайнових прав автора); ст. 16 та ст. 432 ЦК, де визначено підстави настання цивільної відповідальності за порушення авторського права та аспекти захисту права ІВ судом; ст. 51-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі — КУпАП) щодо порушення прав на об'єкти права ІВ; ст. 176 Кримінального кодексу України (далі — ККУ) щодо порушення авторського та суміжних прав.

Згадка про особисті немайнові права (далі — ОНП) автора-архітектора також міститься у ст. 31 Закону № 687-XIV. До ОНП, із посиланням на ЦК та Закон № 3792-XII, законодавець відносить право на фото-та відеозйомку об'єкта

будівництва як об'єкта права ІВ, а також — право визнання авторства архітектором-проектувальником за практичної можливості. Акцентовано увагу на невід'ємності ОНП автора та співавторів архітектурної роботи безвідносно до контрактно-договірних умов автора та замовника / юридичної або фізичної особи, де він працевлаштований¹⁵.

Звертаючись до вітчизняної практично-предметної проблематики забезпечення прав ІВ на архітектурно-будівельні об'єкти, вбачаємо за необхідне згадати документ НААУ : ISO/IEC 17020:2012 «Вимоги щодо діяльності різних типів органів, що здійснюють інспектування» (далі — ISO/IEC 17020:2012), котрий містить предметні вимоги до органів з інспектування будівельної галузі. Наприклад, п. 7.2.3 ISO/IEC 17020:2012 встановлює особливий порядок зворотної комунікації між автором проекту будівлі / споруди для подальшої комунікації із уповноваженим органом з інспектуванням та оцінки відповідності (ООВ), проте інформації щодо прав автора об'єкта будівництва, можливостей їх захисту, процедури їх забезпечення та схоронності індивідуальних напрацювань під час підготовки споруди до фахової інспекції на предмет відповідності вітчизняним стандартам та нормативним регламентам¹⁶.

На наш погляд, законодавство України в контексті охорони прав ІВ на авторсько-автентичні архітектурні розробки містить юридико-правові колізії та є недостатньою мірою систематизовано-послідовним. Пріоритетним є впровадження ланцюга теоретико-практичної взаємодії, що дозволить захистити права автора архітектурного твору не лише на рівні «сухого законодавства» : згаданих Законів № 3792-ХІІ та № 687-ХІV, ЦК, КУпАП та ККУ, але й на судово-практичному рівні правового забезпечення.

¹⁵ Закон України «Про архітектурну діяльність» № 687-ХІV від 20.05.1999 р. (ред. від 24.07.2021 р.) // Відомості Верховної Ради // Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text>

¹⁶ НААУ : ISO/IEC 17020:2012 «Вимоги щодо діяльності різних типів органів, що здійснюють інспектування» // Режим доступу : http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=89192

1.3. Підходи до забезпечення прав ІВ на об'єкти будівництва : досвід та практика ЄС.

Охорона творів архітектури у ЄС вперше отримала нормативне закріплення після перегляду Бернської конвенції 1908 року¹⁷.

Дослідниця К. Гелілі зауважує, що Бернська конвенція (далі — Документ) визначає «звичаєві основи» охорони авторського права на архітектурні розробки та ототожнював об'єкти будівництва із «візуальним видовищем». Крім того, Документ розглядає архітектуру як естетико-творчу діяльність, засновану на розумінні фізичного простору. Як об'єкт авторського права, твір будівництва може забезпечувати базові потреби популяції : продуктивність, здоров'я, особиста безпека, порядок та загальне благополуччя¹⁸.

Потреба у захисті авторського права на об'єкти будівництва у ЄС, на переконання Е. Аллена та Д. Свободи, пов'язана із високим рівнем інвестицій, часу, навичок та праці, необхідних для впровадження окремого архітектурно-розробницького плану. Крім того, архітектура відзначається «публічним елементом» (public significance) — відтак, навіть приватний твір архітектури подекуди набуває «суспільного значення», адже формує «загальний ландшафт суспільства»¹⁹. У даному контексті автори згадують про Директиву 2001/29/ЄС Європарламенту та Ради Європи від 22.05.2001 р (далі — Директива 2001/29/ЄС). Про гармонізацію деяких аспектів авторського права та суміжних прав в інформаційному суспільстві»²⁰.

¹⁷ Encyclopedia Britannica : Berne Convention : copyright law // Режим доступу : <https://www.britannica.com/topic/Berne-Convention>

¹⁸ Galilee, K. To what extent should uses of public architectural works be permitted under European copyright law? : Stockholm Intellectual Property Law Review, Volume 1, Issue 2, Dec. 2018 // Режим доступу : <https://stockholmiplawreview.com/wp-content/uploads/2019/01/To-what-extent-should-uses-of-public-architectural-IP-nr-2-2018.pdf>

¹⁹ Allen, E., Swoboda, D. How Buildings Work. The Natural Order of Architecture : Oxford University Press, 2005. — p. 43-45.

²⁰ Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society : EurLex (Access to European Union Law) // Режим доступу : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32001L0029>

Директиву 2001/29/ЕС критикують за «перешкоди створенню внутрішнього ринку інтелектуальної власності у інформатизовану епоху» та «відсутність стимулу для автора» (incentive). Дослідник Р. Л. Парр відмічає, що реалізація деяких підходів на практиці (як-от «стимулювання креативності та інновацій»; «сприяння розвитку новітніх технологій, що підпадають під авторське право») є незастосовною до творів архітектури та проєктно-будівельних розробок. Відсутність «соціально допустимого рівня інновацій» ставить під сумнів можливість авторів твору архітектури отримати фінансову винагороду за власну інтелектуальну працю, а також — використати результат власної праці (будівлю, споруду, архітектурний об'єкт) як предмет інвестиційної діяльності. Це, в свою чергу, може призвести до «інноваційної стагнації» в області архітектурної діяльності як підсистемної галузі права ІВ ЄС. Крім цього, автор вважає проблемою Директиви 2001/29/ЕС процедуру визначення об'єкта архітектури суспільним надбанням за умови його національного статусу²¹.

Зазначена вище проблематика контрастує із положеннями Директиви 2001/29/ЕС щодо вирішальності та непорушності прав автора архітектурної розробки на винагороду як елемент «високого рівня правового захисту» для правовласників, що має забезпечуватись державами-членами ЄС.

Питання винагороди автора архітектурного твору за інноваційні розробки поставили на порядок денний британські науковці Л. Бентлі та Б. Шерман, котрі відмітили, що принцип «автор ідеї має бути нагороджений за власні зусилля» підлягає обов'язковій реалізації. На підтвердження тези автори наводять сентенцію Єврокомісії щодо «визнання та винагороди» творчого внеску виконавців у суспільство. У даному контексті Директиві 2001/29/ЕС не вистачає

²¹ Parr, R. L. Intellectual property : valuation, exploitation, and infringement damages : John Wiley & Sons, 2018. — p. 523.

«балансу між приватною та публічною користю», адже твір архітектури за своєю сутністю є «загальним інтелектуальним надбанням»²².

Проте, Директива 2001/29/ЕС містить деякі позитивні новації в області охорони права ІВ на архітектурні об'єкти. Наприклад, поняття «цензури будівлі/споруди» передбачає її відповідність наступним критеріям : сприяння вільному вираженню індивідуального погляду автором; справедливість та «право пріоритету» на архітектурний витвір; презумпція приватного та особистого використання індивідуальної розробки автора (на вимогу та за умови). Документ впроваджує доктрину «розумного та законного використання захищених творів архітектури за умови схоронності та недоторканості інтересів проєктанта».

Водночас, одним із ключових елементів Директиви 2001/29/ЕС є запровадження «свободи панорами» у ст. 5 (3) (h) для архітектурних творів / об'єктів / споруд тощо. Однак, на відміну від гармонізованого та послідовного використання даного принципу Великобританією (зазначено у п.п. 1.1 Розділу I), у ЄС ситуація є дещо іншою.

Науковець Д. Дрексль відмічає, що «концепція вільної панорами» із урахуванням специфіки права ЄС не передбачає ефективного захисту прав автора архітектурної розробки. За таких умов зникає розмежування між «комерційними та некомерційними творами архітектури» — адже існує можливість порушення прав розробника-індивідуаліста та проєктанта, що створює будівельні ескізи та моделі за договором (на замовлення). Додатково, вільне копіювання (зображення, фотографування, видозміна) об'єкта архітектурної творчості підвищує імовірність вільного обігу такої інформації Інтернет-мережею, де прецеденти порушень авторських прав є досить регулярними, а способи захисту — недостатньо ефективними²³.

²² Bentley, L., Sherman B., Gangjee, D., Johnson, P. Intellectual Property Law : Oxford University Press, 2018. — p. 1243.

²³ Drexl, J. Research Handbook on Intellectual Property Law and Competition Law : Edward Elgar Publishing, 2008. — p. 326.

Зокрема, цивільно-правові підходи щодо охорони авторського права на архітектурні твори у Франції визначають право на вільну панораму «винятковим (рідкісним) елементом правомочностей індивіда» (стаття L-122-2 Кодексу інтелектуальної власності Франції — French Intellectual Property Code). Відтак, законодавство країни визнає лише «обмежене право на свободу панорами» (Закон про цифрову республіку — Law for a Digital Republic). Зазначений підхід підтверджується статтею L-122-5 Кодексу інтелектуальної власності Франції, що дозволяє відтворення фізичними особами об'єктів архітектури та скульптури, розташованих на дорогах загального користування, виключно для некомерційного використання. Одразу помічаємо колізії : не вказано, що вважається комерційним використанням «вільної панорами»; відсутня чіткість щодо поширення / непоширення зазначеного підходу на юридичних осіб²⁴.

Законодавство Італії захищає об'єкти архітектурної творчості двома нормативними актами : Законом про авторське право від 22.04.1941 р. (Italian Copyright Law) та Італійським законом про культурну спадщину (Italian cultural heritage law). За загальним правилом, дозволу на «свободу панорами» немає. Натомість, допускається використання «захищених авторським правом творів для особистого використання»; використання зображень низької роздільної здатності в Інтернет-мережі для науково-навчального використання; використання цифрових відтворень без комерційної мети. Аналогічно є позиція Міністерства культурної спадщини Італії (Ministry of Cultural Heritage) щодо дозволу альтернативної «свободи панорами» за умови їх дотичності до освітньої сфери та відсутності мети отримання грошової винагороди²⁵.

В свою чергу, Німеччина регулює питання охорони права автора на об'єкти архітектурних розробок посередництвом Баварського закону про охорону та

²⁴ Roux – Vaillard, S. The Intellectual Property Review: France : Hogan Lovells, 04.05.2021 (The Law Reviews) // Режим доступу : <https://thelawreviews.co.uk/title/the-intellectual-property-review/france>

²⁵ Sobol, A., Bernardini, S. Intellectual Property Transactions in Italy: Overview : Thomson Reuters Practical law, 01.11.2020 // Режим доступу : [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/9-502-4379?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/9-502-4379?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true)

право власності на продукти літератури та мистецтва 1840 р. — поточна редакція 1965 р. (Bavarian Law on the Protection and Ownership of Products of Literature and Art), де пам'ятки та твори архітектури виключено із «центральної ланки» захисту авторського права. Нормативний акт визначає право на «розміщення архітектурного твору мистецтва в громадських місцях за умови його належності широкій публіці». Право автора на позиціонування твору архітектури як суспільного надбання є засобом балансу інтересів правовласника, держави та громади. Документ також передбачає виключне право автора на «візуальний простір». Проектно-архітектурні розробки автора також вважаються «загальним благом» автоматично — від моменту створення²⁶.

Отже, підходи до забезпечення прав ІВ на об'єкти будівництва в країнах ЄС базуються на Директиві 2001/29/ЄС та національному законодавстві цих країн, що дозволяє більш ефективно встановлювати умови надання правової охорони на об'єкти ІВ в сфері будівництва.

²⁶ Ruess, A., Ruess, P., Wehler, M., Schneider, L. Intellectual Property Rights in Germany: Overview : Thomson Reuters Practical Law, 01.02.2021 // Режим доступу : [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/Document/12ef129ed1ed511e38578f7ccc38dcbee/View/FullText.html?contextData=\(sc.Default\)&transitionType=Default&firstPage=true](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/Document/12ef129ed1ed511e38578f7ccc38dcbee/View/FullText.html?contextData=(sc.Default)&transitionType=Default&firstPage=true)

РОЗДІЛ II. ПРАВОВА ПРИРОДА ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПРАВА ІВ

2.1. Компаративне порівняння законодавчого забезпечення прав ІВ на об'єкти будівництва у праві ЄС та України.

Нормативно-правове регулювання забезпечення прав на об'єкти архітектури у країнах-членах ЄС відбувається шляхом наступних законодавчих концепцій.

По-перше, архітектурні твори (об'єкти архітектурної творчості підпадають під захист згідно із правами щодо промислових зразків. За даними офіційного веб-сайту Єврокомісії, дизайн архітектурного об'єкту повинен захищатися за критерієм зовнішнього вигляду продукту (форма, кольори або матеріали, що використовуються задля надання відповідному об'єкту унікальних характеристик)²⁷.

Підсистемним елементом правозахисної концепції відносно об'єктів архітектури як елемента права ІВ є Директива 98/71/ЄС про правову охорону зразків. Таким чином відбувається правова охорона дизайну архітектурної творчості (об'єкт, будівля, споруда тощо) із рівномірністю правової охорони на території Європейського Союзу²⁸.

В свою чергу, існують певні територіальні обмеження щодо правової охорони об'єктів архітектури : наприклад, Регламент № 6/2002 виокремлює поняття «захисту дизайну спільноти», що стосується права на «унітарну охорону дизайну лише на чітко визначеній території». Виключні права на використання дизайну та заборону його використання іншими особами протягом 25 років

²⁷ Industrial design protection : Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs : European Commission official website // Режим доступу : https://ec.europa.eu/growth/industry/strategy/intellectual-property/industrial-design-protection_en

²⁸ Directive 98/71/EC of the European Parliament and of the Council of 13 October 1998 on the legal protection of designs : Eurlex EU Law // Режим доступу : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31998L0071>

надаються особі-архітектору лише після реєстрації такого зразка (об'єкта архітектурної творчості) у Бюро інтелектуальної власності Європейського Союзу. Створено концепцію «незахищеного зразка» — об'єкт архітектурної творчості, що може отримати захист від навмисного копіювання без попереднього звернення до Європейської агенції інтелектуальної власності (EUIPO). За будь-яких умов, обов'язковим елементом отримання відповідного обсягу правової охорони є новизна та індивідуальний характер відповідного інтелектуального об'єкта²⁹.

Зв'язок між міжнародною охороною об'єктів архітектури та охороною об'єкта архітектури на чітко визначеній території ЄС передбачає отримання однакових правомочностей власника із різним аспектом їх територіального розповсюдження.

У 2020 році Єврокомісія провела оцінку законодавства ЄС щодо захисту дизайну (в тому числі, стосується об'єктів архітектури). Результати, представлені в звіті про оцінку, показують, що законодавство ЄС щодо проєктних архітектурних розробок має як переваги, так і недоліки. Важливий момент — необхідність створення «зелених концепцій» архітектурної творчості, що відповідатимуть цілям Зеленого пакту для Європи (European Green Deal, 2019). До недоліків включають, зокрема, відсутність чіткості та надійності певних ключових елементів захисту дизайну архітектурного об'єкта (предмет, обсяг прав та обмежень), застарілі або надто складні процедури, невідповідні рівні зборів та структури зборів, відсутність узгодженості процедурних правил та неповне нормативно-правове регулювання (відсутність чітких, профільних актів правотворчості)³⁰.

Оцінка, розпочата в 2014 році, включала комплексне правове та економічне дослідження, підкріплене серією тематичних розробок: Економічний

²⁹ Council Regulation (EC) No 6/2002 of 12 December 2001 on Community designs : EurLex EU Law // Режим доступу : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32002R0006>

³⁰ Max Planck Group. Conflict of Laws in Intellectual Property: The CLIP Principles and Commentary : Oxford Press, 2013. — 4846 p.

огляд промислового зразка в Європі (2015), Юридичний огляд щодо захисту дизайну в Європі (2016) та розвиток промислового 3D-друку та його наслідки для архітектурно-інтелектуальної складової (2020).

Дизайн архітектурного об'єкта за законодавством ЄС визнається ключем до виведення ідей на ринок і перетворення їх у зручні та привабливі кінцеві продукти. Дослідження EUIPO та Європейського патентного відомства щодо галузей з інтенсивним використанням прав інтелектуальної власності показало, що дизайн та архітектура займають від 14% до 29% від загальної «інтелектуально-промислової галузі виробництва» (тобто прибуткового виробництва). Відтак, близько 30 мільйонів громадян країн-членів ЄС прямо або побічно пов'язують власну діяльність із архітектурно-розробницькою діяльністю³¹.

Дизайн архітектурно-розробницьких проєктів є інструментом приваблення споживачів (останні обирають продукцію або послугу за зовнішнім виглядом). Архітектурний об'єкта — конкурентна перевага для виробників і компаній, які інвестують у дизайн.

Інвестиції в дизайн архітектурного об'єкта передбачають доступний, сучасний та ефективний правовий захист відповідного спектру прав, обов'язків та законних інтересів особи, що володіє відповідними правами ІВ. Наразі існує широкий спектр правових інструментів для захисту зразків на національному рівні та рівні ЄС. Це дає правласникам гнучкість і вибір засобів захисту, які можна використовувати відповідно до їхніх потреб.

Універсальним нормативно-правовим актом у сфері охорони авторського права на твори архітектури за законодавством ЄС є Директива 2001/29/ЄС, якою передбачено гармонізацію нормативно-правової бази відповідної галузі. Окрім цього, об'єкти архітектурної творчості повинні отримувати належний рівень уніфікованої охорони від незаконного використання, фотографування, зйомки тощо. Також карається надання неправдивих даних відносно автора

³¹ WIPO Intellectual Property Handbook : Policy, Law and Use : WIPO, 2004. — p. 285.

архітектурної роботи, що спотворюють його честь, гідність, ділову репутацію тощо.

Гармонізована законодавча база за зазначеною Директивою ЄС, підвищує правову визначеність та забезпечує високий рівень захисту інтелектуальної власності авторів-творців, сприяє значним інвестиціям у творчість та інновації, включаючи мережеву інфраструктуру, і, у свою чергу, призводить до зростання та підвищення конкурентоспроможності.

Відповідно до Закону України «Про архітектурну діяльність», архітектурне рішення є архітектурне рішення є **авторським задумом** щодо просторової, планувальної, функціональної організації, зовнішнього вигляду й інтер'єру об'єкта архітектури, а також інженерного та іншого забезпечення його реалізації, викладений в архітектурній частині проекту на всіх стадіях проектування і зафіксований у будь-якій формі³².

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про архітектурну діяльність», держава забезпечує умови для здійснення архітектурної діяльності шляхом, зокрема, **захисту авторських прав і забезпечення свободи творчості архітекторів.**

Відповідно до Розділу VI, ст. 29 Закону України «Про архітектурну діяльність», відносини, що виникають під час створення і використання об'єктів архітектури як об'єктів авторського права, регулюються Цивільним кодексом України, Законом України "Про авторське право і суміжні права" та іншими нормативно-правовими актами.

Об'єктами авторського права в галузі архітектури є твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва, а також плани, креслення, пластичні твори, ілюстрації, карти та ескізи, що стосуються архітектури.

Особа (особи), творчою працею якої (яких) створено об'єкти архітектури як об'єкти авторського права, вважається автором (співавторами) цих об'єктів.

³² Закон України «Про архітектурну діяльність» № 687-XIV від 20.05.1999 р. // Відомості Верховної Ради // Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text>

Співавторами не можуть бути особи, які подають автору об'єкта архітектури технічну, консультаційну чи організаційну допомогу або такі, що здійснюють організацію проектування і будівництва (реконструкції, реставрації, капітального ремонту), контроль за виконанням зазначених робіт.

Відповідно до ст. 30 Закону України «Про архітектурну діяльність», майнові права на об'єкт архітектури як об'єкт авторського права, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належать працівникові, який створив цей об'єкт, та юридичній або фізичній особі, де або в якій він працює, спільно, якщо інше не встановлено договором.

Майнові права на об'єкт архітектури як об'єкт авторського права, створений за замовленням, належать творцеві цього об'єкта або замовникові спільно, якщо інше не встановлено договором.

Особистими немайними правами інтелектуальної власності автора (співавторів) об'єкта архітектури як об'єкта авторського права є відповідні права, визначені Цивільним кодексом України, Законом України "Про авторське право і суміжні права" та зокрема:

право фотографувати, здійснювати відеозйомку відповідного об'єкта архітектури як об'єкта авторського права, крім випадків, визначених законом;

право вимагати визнання свого авторства (співавторства) шляхом зазначення належним чином свого імені на об'єкті архітектури як об'єкті авторського права, якщо це практично можливо.

Особисті немайнові права на об'єкт архітектури як об'єкт авторського права належать його автору (співавторам) незалежно від умов договору (контракту) між автором та замовником або юридичною чи фізичною особою, де або в якій він працює.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права», твором архітектури є твір у галузі мистецтва спорудження будівель і

ландшафтних утворень (креслення, ескізи, моделі, збудовані будівлі та споруди, парки, плани населених пунктів тощо)³³.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про авторське право і суміжні права», дія зазначеного закону поширюється на твори архітектури і скульптури, які об'єктивно знаходяться на території України.

Відповідно до ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права», об'єктами авторського права, зокрема, є твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва, а також — ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що зокрема стосуються архітектури.

Відповідно до ст. 12 Закону України «Про авторське право і суміжні права», власникові матеріального об'єкта, в якому втілено оригінал твору образотворчого мистецтва чи архітектури, не дозволяється руйнувати цей об'єкт без попереднього пропонування його авторові твору за ціну, що не перевищує вартості матеріалів, витрачених на його створення. Якщо збереження об'єкта, в якому втілено оригінал твору, є неможливим, власник матеріального об'єкта, в якому виражено оригінал твору, повинен дозволити авторові зробити копію твору у відповідній формі, а якщо це стосується архітектурної споруди - фотографії твору.

Згідно із п. 4 ст. 15 Закону України «Про авторське право і суміжні права», виключні права авторів на використання творів архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва передбачають і право їх участі у реалізації проектів цих творів.

Виходячи із положень п. а) ч. 1 ст. 25 Закону України «Про авторське право і суміжні права», твори архітектури у формі будівель та споруд не передбачають можливості (опції) їх вільного відтворення у особистих цілях (без згоди автора та без виплати відповідної винагороди).

³³ Закон України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради // Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>

Отже, законодавче забезпечення прав ІВ на об'єкти будівництва в країнах ЄС має більш широку нормативно-правову базу, ніж в Україні. Але воно також є недосконалим через відсутність узгодженості процедурних правил та неповне нормативно-правове регулювання (відсутність чітких, профільних актів правотворчості).

2.2. Правові колізії регулювання відносин щодо захисту права ІВ у сфері будівництва в Україні.

Проблематика правового регулювання відносин захисту авторського права на об'єкти архітектурної творчості складається із декількох елементів зазначеної підсистеми.

В першу чергу, невирішеним є питання комплексного підходу до вирішення проблеми юридичного закріплення, реалізації та захисту авторського права на об'єкти інтелектуальної діяльності у галузі архітектурної діяльності на різних рівнях правового регулювання.

Водночас, залишається незакріпленим предметно-реальний обсяг правомочностей автора об'єкта архітектурної творчості. Положення Закону України «Про архітектурну діяльність» фактично дублює правові презумпції, викладені у Законі України «Про авторське право і суміжні права», не надаючи позитивно-правової акомодатії відносно обсягу галузевих, специфічних та особливих прав автора архітектурної споруди / об'єкта / будівлі.

Законом України «Про архітектурну діяльність» не розкривається питання проведення реальної експертизи об'єкта архітектурної творчості на предмет унікальності, неповторюваності тощо. Одночасно, не викладено специфіки надання правової охорони архітектурному проєкту (ст. 1 Закону), а не готовій інтелектуально-творчій роботі (будівлі, споруді, стратегічному об'єкту).

Документ Міністерства економіки України «Рекомендації щодо забезпечення правомірності створення та використання творів архітектури» не надає комплексного визначення поняттю архітектурного рішення та твору архітектури з точки зору їх потенційно-гіпотетичної охорони авторським правом. Окрім цього, належним чином не розкривається правовий статус співавтора твору, його майнових та немайнових прав внаслідок спільного із іншим автором створення творчо-архітектурного об'єкта.

На наш погляд, остаточно нерозкритим відповідно до положень вищенаведених Рекомендацій залишається питання авторського нагляду, що здійснюється архітектором – автором проекту об'єкта архітектури, іншими розробниками затвердженого проекту або уповноваженими ними особами. Зазначено, що авторський нагляд здійснюється відповідно до законодавства та договору із замовником (забудовником). Водночас, у Законі України «Про архітектурну діяльність» не надано інформації, що відрізнялася б або доповнювала б вищевказані дані щодо зазначеної архітектурно-інтелектуальної охоронної процедури.

Не до кінця вивченим залишається нормативно-правове визначення порядку захисту авторського права на архітектурні об'єкти. Відповідно до ст. 51 Закону України «Про авторське право і суміжні права», Захист особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав здійснюється в порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством. Однак у профільному нормативному акті — Законі України «Про архітектурну діяльність» — у ст. 32 Розділу VII (відповідальність за порушення законодавства про архітектурну діяльність) дану норму продубльовано : «Порушення законодавства про архітектурну діяльність тягне за собою дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову або кримінальну відповідальність згідно з законами України». Крім того, ст. 33 Розділу VII зазначеного Закону передбачає вирішення спорів, що виникають у процесі здійснення архітектурної діяльності, «у встановленому законом порядку» без конкретного визначення предметно-процедурних особливостей

подібного регулювання на рівні практики. Загалом, даний Розділ зазначеного Закону налічує лише дві статті — що, безперечно, не є передумовою повноцінного, всебічного та безстороннього захисту права автора архітектурно-індивідуальної розробки у сфері будівельно-проектних робіт приватного або приватно-публічного характеру (виконання робіт щодо створення пам'яток, споруд тощо на замовлення за цивільно-правовим договором або контрактними домовленостями).

Питання використання проекту твору об'єкта архітектурної творчості відповідно до норм права ІВ також не є остаточно розтлумаченим законодавцем. Відтак, згідно із ч. 6 ст. 30 Закону України «Про архітектурну діяльність», «використання проекту твору архітектури, містобудування чи садово-паркового мистецтва для реалізації допускається тільки одноразово, якщо інше не обумовлено договором, згідно з яким створено проєкт. Повторне використання такого проєкту і розробленої на його основі робочої документації здійснюється виключно за згодою автора з виплатою йому або його правонаступникам авторської винагороди». В свою чергу, законодавець не роз'яснює дефінітивне означення «проєкту твору», його ознаки та його статус як об'єкта авторського права відповідно до профільно-архітектурного та галузевого законодавства у сфері охорони права ІВ.

РОЗДІЛ III. Систематизація європейської практики щодо охорони прав ІВ у будівельній галузі.

3.1. Способи захисту прав ІВ на об'єкти будівництва з точки зору західних теоретично-концептуальних підходів.

Країни-члени Європейського Союзу :

Центральноєвропейські країни — Франція та Бельгія — були першими, які запропонували включити охорону «архітектурних творів» до Бернської конвенції 1896 року. Цей крок був переважно підтриманий Сполученим Королівством. Закон про авторське право Великобританії захищає архітектурні твори як підкатегорію творів мистецтва. Парламент Великобританії дав широке визначення терміну «витвір архітектури». Згідно з визначенням, «витвір архітектури» означає «будівля або модель будівлі». Відповідно до Закону Великобританії про авторське право «Будівля» визначається як «будь-яка нерухома споруда» та «будь-яка частина нерухомої конструкції». Більшість інших країн загального права використовують такий самий широкий підхід до захисту авторських прав на архітектурні твори³⁴.

Не менш важливо поглянути на підхід країн цивільного законодавства щодо «творів архітектури». Як зазначено вище, Франція та Бельгія були першими двома країнами, які виступили за включення охорони «архітектурних творів» до Бернської конвенції. Французький статут про авторське право не визначає «твори архітектури» ширше, ніж те, що передбачено Бернською конвенцією. Стаття L112-2 Кодексу інтелектуальної власності Франції захищає «твори . . . архітектури, але французьке законодавство не визначає додатково, що являє собою такий твір.

Більшість «країн цивільного законодавства», так само як і Франція, не визначають, що таке «витвір архітектури». Проте були випадки, коли суди в деяких юрисдикціях цивільного законодавства виносили рішення, які вказують

³⁴ Eechoud, M. Harmonizing European copyright law : the challenges of better lawmaking : Kluwer Law International, 2009. — 384 p.

на розширений погляд на складові «твору архітектури». Наприклад, у справі Architecture Studio & Architects Associes Pour L'Environnement проти організації трудового житла грецький суд прямо згадав мости як серед архітектурних творів, які охороняються у своїх «зовнішніх аспектах» як згідно грецького законодавства, так і Бернської конвенції³⁵.

В Іспанії відомий архітектор мосту Сантьяго Калатрава подав до суду на місто Більбао за порушення його моральних прав, дозволивши побудувати прибудову на його пішохідному мосту Кампо-Волантін. Проте архітектор програв справу з суспільних інтересів (пішохідний міст був необхідний для плавного пішохідного руху через річку). Торговий суд Більбао прямо заявив у своїй думці, що закон про інтелектуальну власність захищає пішохідний міст Калатрави. За словами судді, Калатрава задовольнив би свої вимоги, якби на карту стояли лише приватні інтереси³⁶.

Сполучені Штати Америки :

У той час як більшість країн загального права чітко поширюють охорону на всі споруди, деякі охороняють будівлі без визначення цього терміну, а більшість цивільних законів просто повторюють формулювання самої Бернської конвенції, захищаючи «твори архітектури». Однак, цікаво зазначити, що з усіх країн-учасниць Берна Сполучені Штати є єдиною країною, яка чітко виключає певні твори архітектури з охорони авторських прав. Враховуючи інклюзивний характер багатьох законів про авторське право на архітектуру та той факт, що жодна інша країна Берна не вважала за потрібне виключати певні твори архітектури з охорони авторських прав, цілком імовірно, що більшість країн Берну надають захист авторським правам для всіх архітектурних споруд.

³⁵ Bertoni, A., Montagnani, M. L. Public Art and Copyright Law: How the Public Nature of Architecture Changes Copyright Protection : Future Anterior: Journal of Historic Preservation, History, Theory, and Criticism, 2015. — p. 47-55.

³⁶ Nash, E. Calatrava sues for 'violation of copyright' over bridge changes : Independent, 26. 10. 2007 // Режим доступу : <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/calatrava-sues-for-violation-of-copyright-over-bridge-changes-397965.html>

Закон США про авторське право поширює захист на певні твори оригінального авторства, які зафіксовані на матеріальному засобі вираження. До цієї категорії безпосередньо належать живописні, графічні та скульптурні твори. Відомо, що до живопису належать архітектурні малюнки, а до скульптурних – пам'ятники. Однак, крім пам'ятників, до іншої категорії належать тривимірні архітектурні об'єкти, такі як будівлі та інші нерухомі споруди. До 1 грудня 1990 року всі такі тривимірні архітектурні об'єкти були непридатними для авторського права; і це продовжує залишатися законом навіть зараз щодо всіх подібних об'єктів, крім будівель.

Розділ 101 Закону про авторське право визначає, що підлягають авторському праву «живописні, графічні та скульптурні твори», як «включають двовимірні та тривимірні твори образотворчого, графічного та прикладного мистецтва, ... діаграми, діаграми, моделі та технічні креслення, включаючи архітектурні плани». Таким чином, двовимірні архітектурні плани та тривимірні архітектурні моделі прямо включені.

1 грудня 1990 р. набув чинності Закон про захист авторських прав на архітектурні твори, який вніс докорінні зміни в закон про авторське право стосовно будівель; але не стосовно будь-якого іншого типу повнорозмірної тривимірної нерухомої конструкції, яка в першу чергу служить утилітарним цілям, наприклад, міст або шляхопровод. Серед інших змін, новий закон додає до §101 Закону про авторське право таку нову визначену категорію захищених творів: «Архітектурний твір» — це проект будівлі, втілений у будь-якому матеріальному засобі вираження, в т.ч. будівлю, архітектурні плани або креслення. Робота включає загальну форму, а також розташування та композицію просторів та елементів у дизайні, але не включає окремі стандартні особливості. Законодавча історія свідчить про те, що новий закон має на меті захистити архітектуру як «форму художнього вираження»³⁷.

³⁷ Altman, L. Copyright on architectural works : Idea : The Journal of Law and Technology, 1992
// Режим доступу : https://ipmall.law.unh.edu/sites/default/files/hosted_resources/IDEA/p1.altman.pdf

Велика Британія :

Закон про авторське право захищає оригінальні архітектурні креслення та плани як літературні твори відповідно до S. 3(1) CDPA, 1988. Однак твір архітектури, будучи будівлею або моделлю будівлі, також охороняється законом про авторське право як «художній твір» згідно з розділом 4 CDPA 1988 року. Розділ 4(1)(b) CDPA 1988 року визначає будівлю як будь-яку нерухому конструкцію або частину будівлі чи нерухому споруду. Однак немає необхідності, щоб архітектурні твори мали «художню» якість. Таким чином, все, що є застосуванням навичок, праці та розсудливості в поєднанні з необхідним рівнем творчості, дозволить людині отримати авторське право на свою архітектурну роботу.

Галузева судова практика :

У справі T-Peg, Inc. проти Vt. Timber Works, Inc., апелянтом була корпорація, яка продавала архітектурні проекти та узгоджені пакети матеріалів для будівництва будинків з дерев'яним каркасом. Відповідач, деревообробна компанія, у якій немає архітекторів, надає креслення магазину на основі споживчих специфікацій та власну бригаду, яка збирає конкретні каркаси на місці. Позивач звернувся до відповідача з позовом про порушення авторських прав на ескізні архітектурні плани. Районний суд виніс спрощене рішення відповідачу, вказавши, що не було копіювання та не існувало істотної подібності між будівництвом відповідачем дерев'яного каркаса на основі його цехового креслення та архітектурними роботами, втіленими в попередніх планах апелянта. Перший окружний апеляційний суд, скасувавши рішення районного суду, постановив, що існували справжні питання матеріальних фактів щодо копіювання та суттєвої подібності між магазинним кресленням та дерев'яним каркасом відповідача та архітектурними роботами апелянта³⁸.

³⁸ T-Peg, Inc. v. Vermont Timber Works, Inc. : 459 F.3d 97, 101 (1st Cir. 2006) : CaseText website // Режим доступу : <https://casetext.com/case/tpeg-inc-v-vermont-timber-works-inc>

Іншою важливою справою є справа Шайн проти Чайлдса. У цій справі суд розглянув позов відповідача про спрощене рішення з питання доказової подібності між архітектурними планами Олімпійської вежі позивача та Вежі Свободи відповідача. Позивач представив проектні плани, які він створив для Олімпійської вежі, експертній групі, до складу якої входив і відповідач. Через кілька років відповідач спроектував вежу Свободи, яка, за словами позивача, мала ідентичну структурну сітку та суттєво подібний до Олімпійської вежі фасад. На думку районного суду, стандарт визначення подібності вимагає порівняння загальної структури архітектурного твору, щоб ігнорувати загальну композицію основних елементів, щоб зробити будь-який архітектурний твір неоригінальним. Окружний суд встановив, що, хоча окремі елементи Олімпійської вежі не були оригінальними, схожість дизайну Олімпійської вежі та Вежі Свободи була такою, що існували справжні факти щодо того, чи були ці схожості достатньо істотними, щоб становити порушення авторських прав³⁹.

Не є максимально застосовним для теми підпункту, проте, важливим для теоретико-правової концепції розуміння правової охорони архітектурних об'єктів *підхід Індії щодо охорони прав ІВ на твори архітектури*.

Так, У розділі 2(с)(ii) зазначено, що «художній твір» є твором архітектури. Відповідно до розділу 2(b) Закону про авторське право Індії 1957 року, «витвір архітектури» означає будь-яку будівлю або споруду, що має художній характер чи дизайн, або будь-яку модель такої будівлі чи споруди. Таким чином, було б зрозуміло, що індійський закон про авторське право надає охорону будівлям, а також їх моделям. Безсумнівно, архітектурні проекти також підпадають під охорону авторських прав.

Незважаючи на те, що індійський закон забезпечує чіткий захист архітектурних творів, існує виняток, що міститься в розділі 52(b), який говорить,

³⁹ Shine v. Childs : 382 F. Supp. 2d 602 (S.D.N.Y. 2005) : CaseText website // Режим доступу : <https://casetext.com/case/shine-v-childs>

що створення або публікація творів архітектури або демонстрація творів архітектури не є порушенням.

Цікаве положення щодо архітектурних робіт міститься в розділі 52(x) Індійського закону про авторське право 1957 року. У ньому зазначено, що реконструкція будівлі або споруди відповідно до архітектурних креслень або планів, на які будівля чи споруда було побудовано спочатку, не є порушенням авторських прав, за умови, що оригінальне будівництво було зроблено за згодою або ліцензією власника авторських прав на такі креслення та плани. Це означатиме, що дозвіл на будівництво захищеної авторським правом будівлі потрібно отримати лише на початку, і після того, як будівля буде зведена за цим конкретним проектом, мета, яка отримала дозвіл від власника авторських прав на архітектурний проект, може включати в себе будівництво інших споруд за тим же проектом без згоди власника авторських прав⁴⁰.

Отже, способи захисту прав ІВ на об'єкти будівництва з точки зору західних теоретично-концептуальних підходів є схожими між собою. Більшість країн загального права чітко поширюють охорону на всі споруди, більшість цивільних законів просто повторюють формулювання Бернської конвенції, захищаючи «твори архітектури», крім США, в законодавстві яких чітко визначено об'єкти будівництва, на які поширюються правозахисні інструментарії інтелектуальної власності.

3.2. Перспективи вибіркової інкорпорації профільного законодавства країн-членів ЄС щодо охорони прав ІВ у сфері будівництва у вітчизняне правове поле.

Потрібно відзначити, що законодавство України у сфері охорони об'єктів архітектури — зокрема, Закон України «Про архітектурну діяльність», Закон України «Про авторське право і суміжні права», Рекомендації щодо забезпечення

⁴⁰ Protection of architectural designs as intellectual property : what architects need to know : IPLeaders, Intelligent Leader Solution, 2021 // Режим доступу : <https://blog.ipleaders.in/protection-architectural-designs-intellectual-property-architects-need-know/>

правомірності створення та використання творів архітектури, Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01. 2003 р. — є недостатньо профільованими та інкорпорованими із нормативно-правовим базисом ЄС, США та Великобританії щодо повноцінного, концептуально розробленого та ефективного процесу охорони прав автора архітектурної розробки на інтелектуально-творчі розробки, проекти та споруди.

Наприклад, потребують імплементації підходи Великобританії щодо забезпечення прав авторів архітектурних споруд, визначені у Законі про авторські права, зразки та патенти 1988 року (Copyright, Designs and Patents Act) — щодо моральних прав автора, прав контролю автора за експлуатаційними особливостями окремих об'єктів / споруд як результатів його творчості, встановлення презумпції заборони щодо використання архітектурного об'єкта неавторизованими особами тощо.

Британська доктрина добросовісного використання (fair use) також потребує вибіркової імплементації, адже передбачає вільне використання об'єктів архітектурної творчості у навчально-наукових, розробницько-проектних цілях без порушення авторського права автора-архітектора.

Англо-американська правова сім'я відзначається гуманним ставленням до автора архітектурного об'єкта як розробника відповідної проектної моделі. Через це, імплементація законодавства США : положення Конституції США та Закону США про авторське право щодо визначення суб'єктно-об'єктного складу, на який розповсюджуватиметься дії охоронно-правового законодавства відповідної сфери.

На мою думку, доцільно внести понятійно-категоріальне визначення дефініції «витвору / об'єкта архітектури» до законодавства України — а саме — до профільного Закону України «Про архітектурну діяльність» задля збільшення повноцінності та ефективності правової охорони архітектурного об'єкта за прикладом Франції та Бельгії.

Крім того, у Законі України «Про архітектурну діяльність» доцільно розширити визначення профільних законодавчих порушень у сфері авторського

права відносно об'єктів архітектури, як це зроблено у законодавстві Великобританії (доктрина fair use + норми звичаю та судового прецеденту, що є визначальними для англо-американської правової сім'ї).

За прикладом Індії, доцільно створити перелік об'єктів архітектури (Закон Індії Про авторське право), публічний показ або сповіщення яких не буде вважатися порушенням авторського права на об'єкт архітектури (фотозйомка, телетрансляція, відео тощо).

Євроінтеграційні процеси в Україні повинні створити прецедент гармонізації вітчизняного законодавства у сфері авторського права — особливо у контексті охорони авторства архітектурних розробників. Застосовним виступає запровадження підходів із Директиви 2001/29/ЕС Європарламенту та Ради Європи щодо гармонізації окремих аспектів авторського права та суміжних прав в інформаційному суспільстві. Причина — глобалізаційні, діджиталізаційні та цифровізаційні перетворення, що чинять вагомий вплив на міжнародно-правову та вітчизняну систему охорони об'єктів авторського права (в тому числі, архітектурних розробок) в мережі Інтернет.

Окрім цього, автор архітектурної розробки за законодавством України, на мою думку, має отримувати окреслений обсяг правомочностей після створення інтелектуального твору (приклад Швейцарії).

Прийняття таких змін, з конкретикою, вичерпною повнотою правової регламентації та логікою у викладенні, дозволить уникнути прогалин та колізій у національному законодавстві, а також сприятиме пришвидшенню процесів його гармонізації з правом Європейського Союзу.

ВИСНОВКИ

Виходячи із проведеного магістерського дослідження, можна зробити наступні висновки:

1. Серед нормативно-правових та науково-теоретичних концепцій щодо забезпечення прав ІВ на завершені об'єкти будівництва можна виділити канадську, англо-американську та європейську моделі, які відрізняються своїми підходами щодо охорони прав ІВ в сфері будівництва. В канадській концепції об'єкти будівництва ототожнюються з об'єктами авторського права, в англо-американській – з об'єктами авторського права та торгівельними марками, а в європейській – з об'єктами авторського права та промисловими зразками.

2. Загалом, способи захисту прав ІВ на об'єкти будівництва з точки зору західних теоретично-концептуальних підходів є схожими між собою. Більшість країн загального права чітко поширюють охорону на всі споруди, більшість цивільних законів просто повторюють формулювання Бернської конвенції, захищаючи «твори архітектури», крім США, в законодавстві яких чітко визначено об'єкти будівництва, на які поширюються правозахисні інструментарії інтелектуальної власності.

3. Засади критерії правової охорони об'єктів будівництва як результатів інтелектуальної праці індивіда в нормативно-правових актах України або країн ЄС чітко не окреслені. Відсутня чіткість та надійність певних ключових елементів захисту дизайну архітектурного об'єкта (предмет, обсяг прав та обмежень). В переважній більшості ці критерії збігаються з критеріями охорони об'єктів авторського права.

4. Нормативне забезпечення прав ІВ у сфері будівництва в законодавстві України представлене Законом України «Про авторське право і суміжні права», Законом України «Про архітектурну діяльність» та Рекомендаціями Міністерства економіки України щодо забезпечення правомірності створення та використання творів архітектури. На наш погляд, законодавство України в контексті охорони прав ІВ на авторсько-автентичні архітектурні розробки містить юридико-правові колізії та є недостатньою мірою систематизовано-

послідовним. Пріоритетним є впровадження ланцюга теоретико-практичної взаємодії, що дозволить захистити права автора архітектурного твору не лише на рівні «сухого законодавства» : згаданих Законів № 3792-XII та № 687-XIV, ЦК, КУПАП та ККУ, але й на судово-практичному рівні правового забезпечення. Підходи до забезпечення прав ІВ на об'єкти будівництва в країнах ЄС базуються на Директиві 2001/29/ЕС та національному законодавстві цих країн, що дозволяє більш ефективно встановлювати умови надання правової охорони на об'єкти ІВ в сфері будівництва. Водночас законодавство ЄС також є недосконалим через відсутність узгодженості процедурних правил та неповне нормативно-правове регулювання (відсутність чітких, профільних актів правотворчості).

5. Інкорпорація концепцій європейського права щодо охорони прав на об'єкти будівництва через призму права ІВ може бути внесена вибірково, враховуючи досвід та судову практику інших країн. Зокрема внесення положень щодо моральних прав автора, прав контролю автора за експлуатаційними особливостями окремих об'єктів / споруд як результатів його творчості, встановлення презумпції заборони щодо використання архітектурного об'єкта неавторизованими особами, створення переліку об'єктів архітектури, публічний показ або сповіщення яких не буде вважатися порушенням авторського права на об'єкт архітектури позитивно вплине на охорону та захист об'єктів ІВ в сфері будівництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. (ред. від 05.01.2022 р.) // Відомості Верховної Ради // Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>

2. Закон України «Про архітектурну діяльність» № 687-ХІV від 20.05.1999 р. (ред. від 24.07.2021 р.) // Відомості Верховної Ради // Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text>

3. Мінекономіки : Рекомендації щодо забезпечення правомірності створення та використання творів архітектури // Офіційний веб-сайт Міністерства економіки України // Режим доступу : <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=b2fa2348-98d5-4ba5-8c6e7963432eaff7&title=RekomendatsiiSchodoZabezpechenniaPravomirnostiStvorenniaTaVikoristanniaTvorivArkhitekturi>

4. НААУ : ISO/IEC 17020:2012 «Вимоги щодо діяльності різних типів органів, що здійснюють інспектування» // Режим доступу : http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=89192

5. Copyright, Designs and Patents Act 1988 : Legislation UK (Public General Acts) // Режим доступу : <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/48/contents>

6. Design Protection : an official website of the EU // Режим доступу : https://europa.eu/youreurope/business/running-business/intellectual-property/design-protection/index_en.htm

7. Directive 98/71/EC of the European Parliament and of the Council of 13 October 1998 on the legal protection of designs : Eurlex EU Law // Режим доступу : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31998L0071>

8. Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society : EurLex (Access to European Union Law) // Режим доступу : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32001L0029>

9. Federal Act on Copyright and Related Rights 1992, version form 01.01.2022 (Copyright Act, CopA) : Fedlex — The Publication Platform for Federal Law, Federal Assembly of the Swiss Confederation // Режим доступу : https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1993/1798_1798_1798/en

10. T–Peg, Inc. v. Vermont Timber Works, Inc. : 459 F.3d 97, 101 (1st Cir. 2006) : CaseText website // Режим доступу : <https://casetext.com/case/tpeg-inc-v-vermont-timber-works-inc>

11. Shine v. Childs : 382 F. Supp. 2d 602 (S.D.N.Y. 2005) : CaseText website // Режим доступу : <https://casetext.com/case/shine-v-childs>

12. Інтелектуальна власність як джерело якісного розвитку. Загальний огляд для малих та середніх підприємств / За редакцією М.В. Паладія. К.: ДП«Укрбанквідав» – 208 с.

13. Новицький А. Інтелектуальна власність в будівництві : СНАУ, м. Суми // Режим доступу : <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/2793/novyckyintelektualnavlasnistvbudivnyctvi.pdf>

14. Allen, E., Swoboda, D. How Buildings Work. The Natural Order of Architecture : Oxford University Press, 2005. — 285 p.

15. Altman, L. Copyright on architectural works : Idea : The Journal of Law and Technology, 1992 // Режим доступу : https://ipmall.law.unh.edu/sites/default/files/hosted_resources/IDEA/p1.altman.pdf

16. Beck – Watt, S., Lovricks, C. Intellectual Property & Architecture - Copyright Protection in Focus : Marks & Clerk, 09.10.2020 // Режим доступу : <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=c9e76b62-3348-4e6b-bc8a-8181d620505f>

17. Bentley, L., Sherman B., Gangjee, D., Johnson, P. Intellectual Property Law : Oxford University Press, 2018. — 1520 p.

18. Bertoni, A., Montagnani, M. L. Public Art and Copyright Law: How the Public Nature of Architecture Changes Copyright Protection : Future Anterior: Journal of Historic Preservation, History, Theory, and Criticism, 2015. — p. 47-55.

19. Bouchoux, D. E. Intellectual Property: The Law of Trademarks, Copyrights, Patents, and Trade Secrets : Cengage Learning, 2012. — 576 p.
20. Council Regulation (EC) No 6/2002 of 12 December 2001 on Community designs : EurLex EU Law // Режим доступа : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32002R0006>
21. Dreyfuss, R. C., Pila, J. The Oxford Handbook Of Intellectual Property Law : Oxford University Press, 2018. — 1271 p.
22. Drexl, J. Research Handbook on Intellectual Property Law and Competition Law : Edward Elgar Publishing, 2008. — 510 p.
23. Eechoud, M. Harmonizing European copyright law : the challenges of better lawmaking : Kluwer Law International, 2009. — 384 p.
24. Encyclopedia Britannica : Berne Convention : copyright law // Режим доступа : <https://www.britannica.com/topic/Berne-Convention>
25. Elias, S., Stim, R. Patent, Copyright & Trademark: An Intellectual Property Desk Reference : Nolo Press, 2003. — 512 p.
26. Farrand, B., Howell, C. Intellectual Property Law : Pearson, 2017. — 220 p.
27. Fazio, M., Moffett, M., Wodehouse, L. Buildings Across Time: An Introduction to World Architecture : McGraw — Hill Education, 2018. — 625 p.
28. Galilee, K. To what extent should uses of public architectural works be permitted under European copyright law? : Stockholm Intellectual Property Law Review, Volume 1, Issue 2, Dec. 2018 // Режим доступа : https://stockholmiplawreview.com/wp-content/uploads/2019/01/To-what-extent-should-uses-of-public-architectural_IP_nr-2_2018.pdf
29. Johnson, S. The Economist Guide to Intellectual Property : Economist Group, 2015. — 352 p.
30. Industrial design protection : Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs : European Commission official website // Режим доступа : https://ec.europa.eu/growth/industry/strategy/intellectual-property/industrial-design-protection_en

31. Max Planck Group. Conflict of Laws in Intellectual Property: The CLIP Principles and Commentary : Oxford Press, 2013. — 4846 p.

32. Nash, E. Calatrava sues for 'violation of copyright' over bridge changes : Independent, 26. 10. 2007 // Режим доступа : <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/calatrava-sues-for-violation-of-copyright-over-bridge-changes-397965.html>

33. Parr, R. L. Intellectual property : valuation, exploitation, and infringement damages : John Wiley & Sons, 2018. — 662 p.

34. Protection of architectural designs as intellectual property : what architects need to know : IPLeaders, Intelligent Leader Solution, 2021 // Режим доступа : <https://blog.ipleaders.in/protection-architectural-designs-intellectual-property-architects-need-know/>

35. Roux – Vaillard, S. The Intellectual Property Review: France : Hogan Lovells, 04.05.2021 (The Law Reviews) // Режим доступа : <https://thelawreviews.co.uk/title/the-intellectual-property-review/france>

36. Ruess, A., Ruess, P., Wehler, M., Schneider, L. Intellectual Property Rights in Germany: Overview : Thomson Reuters Practical Law, 01.02.2021 // Режим доступа: [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/Document/I2ef129ed1ed511e38578f7ccc38dcbee/View/FullText.html?contextData=\(sc.Default\)&transitionType=Default&firstPage=true](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/Document/I2ef129ed1ed511e38578f7ccc38dcbee/View/FullText.html?contextData=(sc.Default)&transitionType=Default&firstPage=true)

37. Sobol, A., Bernardini, S. Intellectual Property Transactions in Italy: Overview : Thomson Reuters Practical law, 01.11.2020 // Режим доступа : [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/9-5024379?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/9-5024379?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true)

38. WIPO Intellectual Property Handbook : Policy, Law and Use : WIPO, 2004. — 494 p.